

פנסים רחוקים

אולמו המרווח של בית יורדיהים בחיפה היה מלא עד אפס מקום. ארבע מאות איש, כל חברי הצוות השוטבים, ישבו שקטים. על הבמה עמד בחור צנום, משופם, אשר מעטים ידעו את פניו אך כל אחד שמע את שמו: חיים חפר. לתוך השקט הבלתי־רגיל, אחרי שירה בציבור שהיתה לא פחות בלתי־רגילה בהברה זו, השליך כמה מלים שבאו לבטא את מצב רוחם של אנשי־היבשה. המתרבים והולכים, שהתלכדו מאחורי חבריהם הימאים. האיש שביטא מאזי כמורה את רוח הפלמ"ח. הוסיף דף חדש לפנקס שיריו.

לימאים לא היו אלה מלים ריקות. הספינות לא היו פרי דמיון שירתי — אורותיהן נראו בבירור מבעד לחלונות. אולם אור שני האיר מן הבמה, עליה הופיעו טובי האמנים הצעירים שבאו להתיחד עם השובתים — אור האהדה מן החוץ.

גם היושבים באולם הרגישו, באותו רגע, את אשר הרגישו אלה שחשו לעזרתם: הסכ"סן חדר להיות מחלוקת על כמה ענינים פורמליים, בלתי חשובים יחסית. הוא הפך סמל למאבק גדול יותר — המאבק בין הלוחמים מאתמול, שניצחו בשדה הקרב ביבשה ובים כי היו אנשים חופשיים, שחזרו עצמאות לאומית ואישית, ובין המנגנון שירש את ירושת הקרבות, ניסה להשליט ציות עיוור כחוק המדינה.

"כל אנשי המלך"

הנמל המה מרוב שוטרים. שני שוטרים, מזוינים באלות, שמרו על השער, שניים אחרים הופקדו — זו הפעם הראשונה — על הרציף הקטן של חברת העוגן. סניף סולל־בונה המקיים את שרות הסירות בנמל. פועלים מעטים עבדו במטענים, בלי חשק רב, כשעניניהם נישאות, מפעם לפעם, אל האניה האפורת־לבנה שהיתה קשורה אל המזח, ממול, כשדגל הכני המסחרי מתנוסס על חרטומה ומתחתיו שני סדינים לבנים שעליהם רשומות המלים "כאן שבתה".

לאיש לא ניתן לגשת אל האניה — אף לא לעתונאים שקיבלו לכך אשור מטעם לשכת המודיעין הממשלתית. האניה ארצה היתה מנותקת ניתוק מוחלט מן העולם.

אותה שעה עמדו כמה צעירים מול החלון באחד החדרים בקומה החמישית של בית יורדיהים, המשקיף על הנמל. היו אלה חברי המוכירות ופעיליה, המפקדה הרשמית של המרד. אף כי נכות כניסתם לנמל בוטלה מזמן, היו בידיהם ידיעות מדויקות למדי על הנעשה באניה, הנתונה במצור: אנשי הצוות השוטבים החליטו להילחם עד הסוף, להגן בכוח הזרוע על אניתם. הם למדו מנסיונם של אנשי גליליה, שנתנו למפריי־השביתה לעלות על האניה, הצליחו להשפיע על אחדים מהם לחזור בהם מהחלטתם, אולם נאסרו והורדו מן האניה אחרי תגרה בה שלפו שניים ממפריי־השביתה סכינים.

"למדתי את הטכניקה בימי האנגלים", אמר ימאי בבית יורדיהים, מותיקי עליה ב". השיטה היעילה ביותר היא להתיי שמן־הסקה". אנשי ארצה, לעומת זאת, הסתפקו בתכנית הקרב שלהם, בהתוות מים רגילים. צנורות כיבוי אדירי־כוח כונו בכון הכבש, ממנו היו צריכים "האויבים" להפוע.

מצב הרוח של האנשים לא היה מרומם, כרות אנשים הששים אלי קרב, אלא שופע החלטה קודרת, נחושה. לא היו אשליה רבות. בפי כל היתה הסיסמה, שהוכנסה ע"י חיים גורי לקריאת־האחים: "כל אנשי המלך". מכיוונים שונים, בשלל של אמצעים, צרו "אנשי המלך" (סוגרי הדיקטטור־הדימוג האמריקאי בסרט ההוליוודי המפורסם) על קומץ הימאים. הערך הכוחות היה רב־ירושה: ההסתדרות גייסה את כל כוחותיה, קראה לבני המשקפים השייכים למפא"י להפך שבתה כדבר של מצווה: אנשי־המלך הקטנים בעתונות שפכו קיתון של עלילות וליגולגים על ראשיהם של הימאים ואלה שבאו לעזרתם; שר־התכונה הוכיח את עצמו, בראשית צעידו, כטוראי חרוץ הממלא פקודות בנאמנות, במקום להציל בהתערבותו את הצי השותב; וכמכה אחרונה הצטרף הצבא למעגל, שלח כמה מאות צו"ר תנועה לגיוס המלא של הימאים השובתים ומנהיגיהם, אשר רבים מהם כבר מילאו את

חובתם מזמן ומחזיקים בתעודות־מילואים. היה ברור שהמרד יתמוטט, ע"י דקירה בגב, ברגע שקולות מנהיגיו ישותקו.

מול המערך הזה החל מסתמן המערך השני, קטן בהרבה, דל באמצעים תעמולתיים וארגוניים, אך חזק בתוקף המוסרי של דבריו. נתן אלתרמן, המצפון החי של תנועת הפועלים, ניסה לשוא להתערב אצל ראש הממשלה ומזכיר ההסתדרות לטובת הימאים, נתקבל על ידי מרדכי נמיר לראיון שלא נשא פרי. על אף מאסר כמה מן המדביקים (כתוצאה מהלשנה טלפונית שגרמה לפקודה אלחוטית) ומאמצי המגדרים השכירים הוסיפה קריאת־האחים להתנוסס על הקירות. ומחוץ־לארץ הגיעו קריאות־עידוד של חברים למקצוע, שבישרו קבלת־פנים כמה ביותר למפריי־השביתה בנמלים הזרים.

מלבד בטחונם בנצחון הסופי היה רק שעשוע אחד לראשי המרד, שעמדו על משמרתם: מפעם לפעם הופיעו במשרדם כמה "מתנדבים", שטעו בכתובת. בעוד שמנהיגי השביתה העמידו פנים כאילו רשמו אותם באמת לאניות היוצאות, התכוננה למטה, בקצב הרחוב, משמרת של ימאים אדירי־שיריים, שפרקו את עורך מרצם ומרירותם על גופם של המועמדים לשירות.

בעוד שרבים מבין השובתים סודרו בעבודה במשקים של מפ"ם, המשיכו משחקי

ימאים שובתים משחקים פינג־פונג בבית המזח, חיפה

"אין אפשרות להישוג..."

הפינג־פונג כרגיל בתדר־האוכל המרווח של הבית. אלא שהתנועה באולם היתה בלתי־רגילה, מתוחה יתר על המידה. היתה זאת ההבטחה שעמדה על המשמר מול אנשי־מלך אחרים: אנשי פלוגות הפועל שגויסו, לפי השמועה, כדי לגרש את הימאים מבית יורדיהים, מתוך ניסיון לשחק את המרד ע"י חיסול מרכזי־העצבים שלו.

"יש ללמד לקח!"

מצב רוח לא פתות קודר ולא פחות בוטח בעצמו שרר, אותה שעה, במפקדה היריבה — הועד הפועל של ההסתדרות ומועצת פועלי חיפה. אנשים רבים היו עסוקים, בין פעולה לפעולה, בסיכום עגום של חשבונות.

בחדר בעל קירות מכוסים בלוחות־עץ חומים־כהים, ליד שלושה מכשירי־טלפון, ישב האיש שחלקו רב בזרוע הימית של ההסתדרות, אף כי באופן רשמי שוב לא היה לו מגע עם המאורעות: אבא חושי, ראש עיריית חיפה, אחד ממנהיגי היסוד של הספנות העברית ו"היד החזקה" של מועצת פועלי חיפה.

"צריכים להלחם עד הסוף", אמר. "יש ללמד לקח, אחת ולתמיד, את כל אלה העלולים לחשוב ביום מן הימים שאפשר לשכור את ההסתדרות".

אולם אבא חושי היה רחוק מאד מלהצדיק את הימאים. פעולתם נראתה, בעיניו, כמזימה שחורה, בפקודת גורמים זרים. האם היה זה מקרה שהמרד פרץ ימים מעטים אחרי הצהרת אי־הציות של יעקב ריפטיין בננסת, שעה שהאגוד המקצועי הקומאינפורמי (בו משתתפים חברי מפ"ם) יושב בברלין, עצרת א"ם מכונסת בפאריס, ושר־החוץ מנהל שיחות סודיות על הקמת הפיקוד המזרחי־טכני?

אבא חושי אף הרחיק לכת, טען כי ישנן בידי משהו הוכחות ברורות וחד־משמעיות כי המרד כולו נערך לפי הוראה קומאינפורמית מפורשת — הוכחות שהן כה סודיות עד כי לא היתה גם אפשרות לפרסמן. נמרוד אשל, הרוח החיה של חזית הימאים, ותבריו, לא היו, בעיניו, אלא כלי־שירות עיוורים בידי שניים מפעילי הימאים, סוכני הקומאינפורם. להאשמה זו נוספה האשמה שנייה, לא פחות מפורשת. טען אבא חושי: קיים ארגון בינלאומי להברחת סמים משכרים וסחורות אחרות. ארגון זה, שהיו לו חברים מבין הימאים, מסובך איך שהוא בכל עסקה־ביש.

הצד המורד הוא שדוקא אם נכונות האשמות אלה רובצת אחריות חמורה שבעתים על ההסתדרות. אין כל ספק שהיתה אפשרות ברורה, בשלב מסוים של המו"מ, לחסל את הסכסוך, ללא התפרצות ושביתה, לוא התיחסה ההסתדרות לנבחרי הימאים ברוח אבהית, כנאה לגוֹי־ענק שקיבל לחברתו ילד בלתי־מנוסה. ההסתדרות התמיצה — בהכרה או שלא בהכרה — הזדמנות חירפ־עמית זו, דחפה בפעולותיה הדורסניות את כל ציפור הימאים לתוך זרועות סוכני הקומאינפורם ושליחי ארגון הסמים המשכרים האמתיים או הדמיוניים, הפכה את השביתה כולה לענין לאומי שצדקתו היסודית לא היתה מוטלת בספק.

צל הפילוג

אולם מאחורי ההאשמות הסנסיציוניות יותר עמדה הרגשה פרוזאית, שהיא הדריכה למעשה את פעולות ההסתדרות: צל הפילוג שהצטייר על הקיר בבהירות אימתנית. מאז אותו יום בו הכריז יעקב ריפטיין את הכרזת אי־הציות המפורסמת, לא היתה עוד ספק ששני המחנות הגדולים — הסידי־המערב והסידי־המזרח — שוב אינם מסוגלים לשבת בהסתדרות אחת. הגורם המלכד היחיד, אחות ההתישבות העובדת, התנפץ לרסיסים כשנפלו המהלומות הראשונות בתגורו־הידיים של עין־חרוץ, שם ניסה רוב מפא"י להשליט את מרותו על מעוט מפ"ם. מלחמת־העולם השלישית, שתהיה מלחמת־אזרחים עולמית, בקעה את הבקיעים הראשונים במבנה ההסתדרות.

אולם לא היה זה הבקע היחיד. אין כל ספק שהרוב המוחלט של הימאים הוא בלתי מפלגתי, מטבע המקצוע שאינו מאפשר קשר נפשי חזק עם חיי היבשה. תמיכת האופוזיציה במורדים לא היתה סיבה למרד הרוב, אלא תוצאתו מחוייבת המציאות. אך מרד הימאים היה תוצאה של רעידת־אדמה אחרת שעירערה את יסודות ההסתדרות.

"אנו לוחמים על חיי ההסתדרות...", "אין לנו כל אפשרות להישוג..." סיסמות אלה, שנשעו מפי דוברי ההסתדרות, לא היו לגמרי סתרות יסוד. אלא שהאחריות רובצת על אלה שלא מנעו מצב זה בעוד מועד, שהלכו לקראת קרב שעורר את תחושת־הצדק של ההמונים, במקום לפטר את מעט הפקידים שגרמו להתפתחות האומללה.

בעקבות הנוראה של טרגדיה יוונית עתיקה השתלשל המחזה המדכא. כשהצורך העליון של מנגנון הלוחם לחיי ניצב מול הצדק העליון של קומץ אנשים קסנים — מבלי שתמצא האישיות הגדולה שתתערב בעוד מועד ותמנע את ההתנגשות שתסחוף, בהכרח, את שני הצדדים גם יחד.

קריאת אחים ליחאים

ימאים -

אתם שכונתם את צי הספינות העברי בלילות ההעפלה האפלים -

אתם הנחשונים שזנקו אל הים הסוער, בנשואם את עמם עלי שכם -

אתם שאתם שורחכים יצאו גודי הכוצים ביבשה והחורשים אל צי האויב בים -

אתם קצינים ומלחים כפושנים, מתי היסוד לצי יעדאל ותשא דגלו על פני ימים -

אתם המאקטים הים כסכסכי שוק שחור, כסכסכי קומאינפורם וחברות דחת, כחמאמי מח" וכבוקי עג" מדות -

אנו חברים ביבשה הקשורים בכסם בהשרי המאבכ והמלחמה. מסרבים להאמין לעלילות אלה!

יודעים אנו כי לוחמים אתם על נחתו הראשונה של כל ימאי בעולם, כי לוחמים אתם על נציגות נבחרת וחוקית, נגד משטר של "כל אנשי המלך" הפישה לאסוננו בארץ זו, נגד מנהלים מטעם של "אנשי שלטון" -

אנו קוראים לכם -

התחזקו במלחמתכם!

מנגד, ליד החוף, רואים אתם את ספינותיכם - בתיכם המשחטים - אולם, הצי שכל כבל מכבלי שרשר אתם אליה, לא ינח לנחיתכם ממנו.

לא יפעל צי ישראל על ידי "מתנדבים" במשרת להפדת אחות ימאים. אשר לא חזן הימאות העברית מפעם בלבם!

זמר החרים וההסגר מאגד הימאים הישראליים

תוכן היציאות הנבחרות

עזרה הקיטור מחדש בידי בניה החוקיים של הספינות

יצחק שדה	אברהם גינדי	נפתלי בום	מתי מנר	נועה 11: ול
חיים גורי	יזחאל כח	אורי מלך	פשה שמיר	משה רבינוביץ
אורי אבנאי	שמעון צבר	גרשון פלוטקין	חיים גליקסון	חן שחם
חיים חפר	מכאל טון	א.ב. יפה	אלכס ניראל	אבא שברר

הכרוז שהופץ בתדאביב, חיפה וירושלים לתמיכת הימאים